

Retten til opplæring i og på samisk

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 01.08.2024

Samisk opplæring i grunnskolen

I samisk distrikt

Alle elever i grunnskolealder som bor i språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner har etter sameloven § 3-1 rett til opplæring i og på samisk, jf. opplæringsloven § 3-2 andre ledd. Disse elevene skal ha opplæring i samsvar med Læreplanverket for Kunnskapsløftet – samisk, jf. opplæringsforskriften § 1-2 første ledd.

Følgende kommuner er språkutviklingskommuner: Karasjok, Kautokeino, Nesseby og Tana. Følgende kommuner er språkvitaliseringskommuner: Porsanger, Kåfjord, Lavangen, Tjeldsund, Hattfjelldal, Hamarøy, Røyrvik, Røros og Snåsa. Dette er fastsatt i forskrift om forvaltningsområde for samiske språk, jf. Sameloven § 3 nr 1.

Språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner kan gi forskrift om at elevene skal ha grunnleggende opplæring i samisk språk og kultur, jf. oppl. § 3-2 andre ledd. Det er ikke adgang til å pålegge opplæring i samisk som første- eller andre språk, heller ikke overfor de samiske elevene.

Utenfor samisk distrikt

Alle samiske elever har rett til opplæring i samisk uansett hvor i landet de bor, også utenfor språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner. Dette står i opplæringsloven § 3-2 første ledd. Samiske elever velger hvilket samisk språk de skal ha opplæring i – nordsamisk, sørsamisk eller lulesamisk. Fra 1.-7. trinn er det foreldrene som velger dette. Med same menes de som kan skrives inn i Sametingets valgkantall, jf. Sameloven § 2-6 første ledd, og barna deres.

Når minst ti elever i en annen kommune enn språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner ønsker opplæring i og på samisk, har de rett til det. Dette står i opplæringsloven § 3-2 tredje ledd. Kravet

om minst ti elever, gjelder til sammen ti elever på alle klassetrinnene i hele kommunen. Kommunen kan avgjøre at elevene skal få tilbud på en eller flere av skolene i kommunen. Dette står i opplæringsloven § 3-2 femte ledd. Når det settes i gang et opplæringstilbud etter regelen, skal tilbudet holdes oppe så lenge tilbudet omfatter minst seks elever totalt i kommunen. Dette står i opplæringsloven § 3-2 tredje ledd.

Elever som bor i en annen kommune enn språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner skal ha opplæring etter Læreplanverket for Kunnskapsløftet - samisk når de får opplæring på samisk. Dette står i opplæringsforskriften § 1-2 første ledd.

Samisk i videregående opplæring

Samiske elever i videregående opplæring har rett til opplæring i samisk. Dette står i opplæringsloven § 6-2. Dette gjelder selv om de ikke hadde opplæring i samisk i grunnskolen, og uavhengig av hvor de bor i landet. Elevene velger hvilket samisk språk de skal ha opplæring i – nordsamisk, lulesamisk eller sørsamisk.

Alle elever (uavhengig av om de har samisk bakgrunn eller ikke) som har hatt opplæring i eller på samisk i grunnskolen, har rett til opplæring i samisk i videregående opplæring. Elevene har ikke rett til å velge et annet samisk språk i videregående opplæring enn det samiske språket de hadde opplæring i på grunnskolen.

Fritak i grunnskole og videregående skole

Elever som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk, er fritatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk og skriftlig sidemål. Dette følger av opplæringsforskriften §§ 1-10 og 1-11. Tilsvarende gjelder for elever i videregående opplæring etter opplæringsforskriften §§ 5-7 og 5-9.

Plikter for skoleeier

Kommunen og fylkeskommunen har ansvaret for at kravene i opplæringsloven med forskrifter blir oppfylt. Dette står i opplæringsloven §§ 28-1 og 28-2. Det betyr at kommunen og fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for at elevenes rettigheter til samisk opplæring blir oppfylt. Kommunen og fylkeskommunen kan tilby samisk som fremmedspråk om de ønsker det.

Kommunen og fylkeskommunen skal gi elever og foreldre informasjon om retten til opplæring i og på samisk. Dette står i opplæringsloven § 10-8.

Fremmedspråk

Elever som får opplæring i samisk som første- eller andrespråk etter opplæringsloven § 3-2, er fritatt fra opplæring i fremmedspråk, språklig fordypning eller arbeidslivsfag. Elevene har likevel rett til å velge slik opplæring dersom de ønsker det. Dette står i opplæringsforskriften § 1-10 første ledd. Elever som er unntatt fra kravet om opplæring i fremmedspråk eller språklig fordypning, skal få forsterket opplæring f.eks. i samisk. Dette står i opplæringsforskriften § 1-10 andre ledd.

Læremidler

Kommunen/fylkeskommunen har ansvar for at kravene i opplæringsloven og forskriften til loven blir oppfylt, herunder å stille til disposisjon de ressurser som er nødvendige for at kravene skal kunne bli oppfylt, jf. opplæringsloven § 28-1 og § 28-2. Skoleeier skal sørge for at alle skoler har tilgang på nødvendige læremidler for å kunne oppfylle kompetansemålene i faget, men kommunene har ikke plikt til å utarbeide nye læremidler.

Forberedende opplæring for voksne

Samiske deltagere i den forberedende opplæringen for voksne etter § 19-4, har rett til opplæring i samisk. Samiske deltagere som bor i språkutviklingskommuner eller språkvitaliseringskommuner kan ha rett til opplæring på samisk. For at den voksne skal ha rett til opplæring på samisk, stilles det som vilkår at det er "nødvendig for å få et forsvarlig utbytte av opplæringen".

Videregående opplæring for voksne

Samiske deltagere i den videregående opplæringen for voksne etter opplæringsloven § 19-4 har rett til å få opplæring i samisk, men de har ikke rett på opplæring på samisk.

Privatskoler

Privatskoleloven har ingen bestemmelser som gir elevene rett til opplæring i eller på samisk. Skoleeier kan tilby opplæring i eller på samisk, men dette er frivillig.

Fjernundervisning i samisk

Dersom det ikke finnes lærere som kan undervise i samisk, kan opplæringen eller deler av opplæringen gis som fjernundervisning. Det må være trygt og pedagogisk forsvarlig.

[Les mer om fjernundervisning](#)

Kommunen og fylkeskommunen skal gi eleven tilbud om del av opplæringa i et samiskspråklig miljø dersom det er nødvendig for at opplæringen skal være pedagogisk forsvarlig. Dette står i § 3-2 sjette ledd for grunnskolen og § 6-2 tredje ledd for videregående opplæring. Denne regelen tar i hovedsak sikte på tilfeller der opplæringen i samisk blir gitt som fjernundervisning, jf. § 14-1. Tolkningen «nødvendig for at opplæringen skal være pedagogisk forsvarlig», handler om hvorvidt eleven skal kunne nå kompetansemålene i læreplanen. Det kan ikke knyttes til ytre rammer for eksempel hvor mange andre som snakker det samiskspråket i området, økonomi og ressurser. Hvor store deler av opplæringen i samisk det eventuelt er nødvendig å gi i et samiskspråklig miljø, kommer an på en konkret vurdering av om opplæringen gir eleven grunnlag for å nå kompetansemålene i læreplanen eller ikke.